

Taina Kulmala
VNK

PM
10.5.2023

VN/10717/2023

1/3

Viite

Tietopyyntö: Pöytä 3. Arvio työttömien työkykyisten määrästä ja tarkentavat kysymykset

NÄKÖKOHTIA TYÖTTÖMIEN TYÖKYVYSTÄ JA PALVELUTARPEESTA

Tietopyyntö:

Mikä on arvio jaosta työttömissä; kuinka moni suoraan työkykyisiä, kuinka moni tarvitsee toimenpiteitä työllistyäkseen ja kuinka moni on selkeästi työkyvytön?

Kysymyksessä on kaksi pääosin erillistä ulottuvuutta: 1) työttömien työkykyisyys ja 2) palvelutarve.

Lähtökohtaisesti työtön työnhakija ei ole työkyvytön, koska häntä ei ole todettu työkyvyttömäksi. Formaalisti siten ainakin jonkin verran työkykyä on jäljellä. Todellisuudessa työttömyyden ja työkyvyttömyyden rajapinnassa myös etuusjärjestelmillä sekä palvelujärjestelmien toiminnalla on vaikutusta yksilöiden tilanteeseen, ei yksinomaan todellisen työkyvyn tilalla.

Työttömien todellinen työkyky on vastaavanlainen kysymys kuin se, mikä on työllisten työkyky. Kumpaankin on vastattava yksilökohtaisesti. Työkyky on myös suhteutettava työtehtävään. Osatyökykyinen voi olla työkyvytön yhteen tehtävään, mutta täysin työkykyinen toiseen hänelle soveltuvaan tehtävään. Tietyt tilastolliset ominaispiirteet antavat kuitenkin vihjeitä siitä, miten työkyvyn tilaa voitaisiin yleisesti arvioida työttömien joukossa.

TEM:n työnvälitystilastossa vammaisiksi ja pitkäaikaissairaisiksi on diagnosoitu vuonna 2022 yhteensä 50 152 työtöntä työnhakijaa, joista pitkäaikaistyöttömiä on 24 788 henkilöä. Uusia työttömien diagnooseja on vuoden aikana 9 601. Työttömiä työnhakijoita oli kaikkiaan 233 000 henkeä keskimäärin. Selkeästi suurimmat diagnoosiluokat ovat mielenterveyden häiriöt sekä tuki- ja liikuntaelinten taudit. Mielenterveyden häiriöistä lievät ovat usein ohimeneviä ja niillä ei välttämättä ole pitkäaikaista vaikutusta työkykyyn.

Diagnoosiluokitus työnvälityksen tilastojärjestelmässä ei ole mitenkään aukoton tietopohja: henkilön oma toiminta ja toiminta yhteistyössä palvelujärjestelmän kanssa vaikuttaa siihen, tulevatko diagnoosit kirjattua (ja päivitettyä) tietojärjestelmään. Esimerkiksi henkilö, joka arvioi diagnosin kertomisen vaikeuttavan työllistymistään, ei välttämättä siitä kerro.

Toisaalta henkilö, joka arvioi saavansa parempia palveluja diagnoosistaan kertomalla, sen ilmaisee. Joissain tapauksissa vammaisuus tai pitkäaikaissairaus on ilmeistä.

Tutkimuskirjallisuudessa pitkäkestoiseen työttömyyteen liittyy työkyvyn ongelmia. Eräiden varhaisempien arvioiden mukaan noin 10 % pitkäaikaistyöttömistä olisi käytännössä työkyvyttömiä.

Palvelutarvetta työvoimapalveluissa voidaan arvioida eri tavoilla. Palvelutarve ei kokonaisuutena liity suoraan työkykyyn, vaan myös täysin työkykyinen juuri työttömäksi jäänyt henkilö voi tarvita työllistymisensä tueksi palveluja.

Työnhakija-asiakkaat jaetaan palvelutarpeen mukaan palvelulinjoille. Maaliskuun 2023 lopussa 230 931 työttömästä työnhakijasta 1 % ei tarvinnut asiantuntijapalvelua, 28 % oli ohjattu työnvälitys- ja yrityspalveluihin, 27 % osaamisen kehittämisspalveluihin, 27 % tuetun työllistämisen palveluihin. Lisäksi 9 % oli monialaisen yhteispalvelun asiakkaita ja 8 % tuntemattomia (palveluohjausta ei esimerkiksi ole vielä tehty). Palvelulinjajaon mukaan lähinnä monialaisen yhteispalvelun asiakkaissa on paljon niitä, joiden työkyvyssä on ongelmia.

Työnvälitystilastossa seurataan työttömien etäisyyttä työmarkkinoista vaikeasti työllistyvien indikaattorin avulla. Se koostuu neljästä toisensa poissulkevasta osaryhmästä:

- pitkäaikaistyöttömät, vähintään 12 kk yhdenjaksoista työttömyyttä
- toistuvaistyöttömät, vähintään 12 kk työttömyyttä viimeisten 16 kk aikana
- palveluilta työttömiksi jääneet, 3 kk palvelun päättymisen jälkeen uudelleen työttöminä
- toistuvasti palveluissa, vähintään kaksi kertaa aktiivipalveluissa ja viimeisten 16 kk aikana yhteensä vähintään 12 kk työttömänä tai palvelussa

Vuonna 2022 vaikeasti työllistyviä oli keskimäärin 155 000. Heistä 75 000 oli pitkäaikaistyöttömiä ja 31 000 toistuvaistyöttömiä. Palveluilta työttömiksi jääneitä oli 43 000 ja toistuvasti palveluissa olevia 7 000. Vuoteen 2021 verrattuna kaikkiin vaikeasti työllistyvien osaryhmiin kuuluvien määrä on laskenut, lukuun ottamatta toistuvaistyöttömiä. Kun työttömiä työnhakijoita oli v. 2022 keskimäärin 233 000 henkilöä, noin 80 000 on siis muita kuin vaikeasti työllistyviä.

Pitkäaikaistyöttömiä koskevassa tuoreessa TEM-analyysissä on eräitä pitkäaikaistyöttömien työkyvyn ja työllistyvyyden arvioinnin kannalta tärkeitä tietoja. Joulukuun alussa v. 2022 pitkäaikaistyöttömänä olleiden edellinen työsuhde on päättynyt keskimäärin lähes viisi vuotta aiemmin. Keskimäärin pitkäaikaistyöttömyys oli kestänyt 2 v. 10 kk. Yli viiden vuoden yhdenjaksoisia työttömyyksiä oli noin kymmenellä prosentilla pitkäaikaistyöttömistä. Työllistymissuunnitelmassa avointen työmarkkinoiden työnhaku on kuitenkin suurin sisältökategoria alle neljän vuoden kestoisessa pitkäaikaistyöttömyydessä. Monialaiset palvelut, terveyskysymykset ja eläkeasiat ovat seuraavaksi suurin pitkäaikaistyöttömien suunnitelmien sisältöalue. Ikääntyneemmillä ja vähemmän koulutetuilla diagnoosiluokitus on yleisempi kuin nuoremmilla ja paremmin koulutetuilla pitkäaikaistyöttömillä. Pitkäaikaistyöttömien diagnoosit ovat keskimäärin varsin vanhoja.

Tiivistetysti vastaukset esitettyyn tietopyyntöön ovat:

Työttömien työkyvyn tilastollinen arviointi on yksiselitteisesti mahdotonta, mutta arviolta ainakin 10 % työttömistä työnhakijoista on muita kuin täysin työkykyisiä. Työkykyisyyden arvioinnissa kuitenkin korostuu nykyisin jäljellä oleva työkyky ja sen käyttö sekä työtehtävä, johon työkykyä tulisi suhteuttaa. Siten esimerkiksi vaikeasti vammaisenkin henkilö voi olla työkykyinen joihinkin työtehtäviin. Palvelujen tarve ja työllistymisen ongelmat ovat huomattavan paljon laajempia työttömien työnhakijoiden joukossa kuin vaikeat työkyvyn ongelmat. Toisaalta huomattava osa palveluista on itsepalvelua tai suhteellisen kevyttä työnvälityspalvelua. Palvelutarvetta ei voi suoraan liittää työkykyisyyden ongelmiin muutoin kuin yksilötasolla. Monialaiseen yhteispalveluun on ohjattu noin joka kymmenes työtön työnhakija.

JAKELU

Taina Kulmala, VNK, hallitusvaihdos.vnk@gov.fi

TIEDOKSI

Kimmo Ruth, Päivi Haavisto-Vuori, Jukka Nummikoski, Oskari Räikkönen, Jussi Toppila, ohjaus.tem@gov.fi